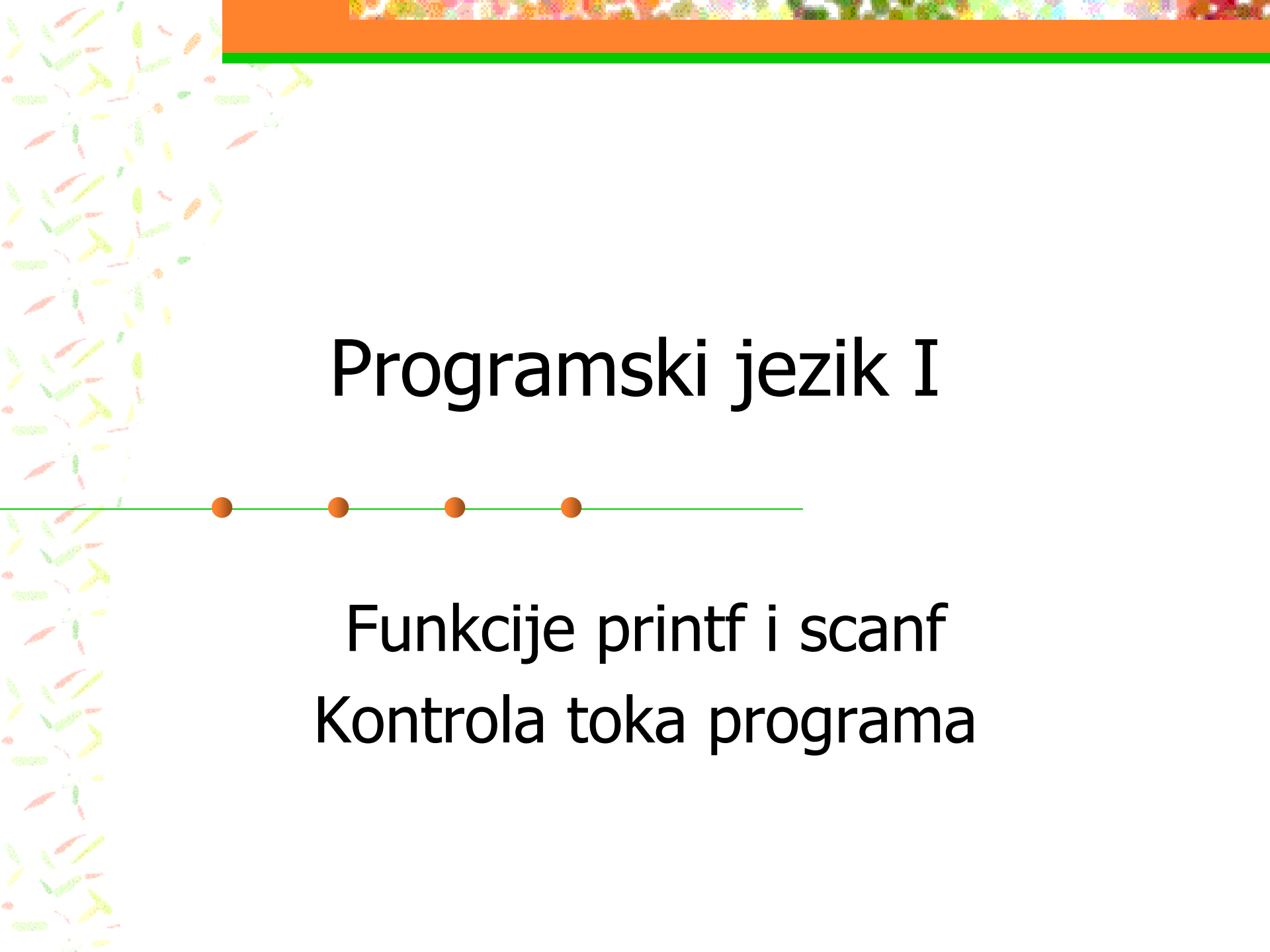

Programski jezik I

Funkcije printf i scanf
Kontrola toka programa

Funkcije `printf` i `scanf`

- Dvije funkcije bez kojih je teško zamisliti početak rada u programskom jeziku C su:
 - `scanf` (za unos podataka sa tastature) i
 - `printf` (za prikaz rezultata na monitoru)

Da bi se koristile u programu, potrebno je uključiti programsku biblioteku `stdio.h`.

- Biblioteka se uključuje **pretprocesorskom naredbom**:

`#include <stdio.h>` Kompajler izvršava pretprocesorske naredbe prije bilo koje druge naredbe u programu.

→ Sve pretprocesorske naredbe počinju ovim simbolom, pa se ponekad nazivaju **tarabama**.

Funkcija **printf**

- O pretprocesoru će biti riječi u nastavku kursa.
- Funkcija **printf** se može javiti u dva oblika. Prvi je jednostavniji:

```
printf("Tekst koji ce biti odstampan \n");
```

Znak za novi red se često koristi u printf.

- Drugi oblik je znatno značajniji:

```
printf("%d %d %e tekst %c\n", x, 60, y, z);
```

%slovo se naziva specifikator formata.

Funkcija printf u ovom obliku štampa string koji joj je prvi argument, dok se umjesto parova %slovo štampa vrijednost argumenata nakon stringa (ide se redom). Tako se umjesto %d štampa promjenljiva x i to kao cjelobrojna (%d znači štampaj kao cjelobrojnu promjenljivu).

Funkcija `printf`

- Očekuje se da broj argumenta nakon stringa u funkciji `printf` bude jednak broju specifikatora formata.
- Argumenti `printf`-a: `promjenljive`, `izrazi`, `konstante` i `pozivi funkcija`.
- Specifikatori formata imaju sljedeće značenje:
 - `%d` i `%i` cijeli brojevi,
 - `%bd` cijeli broj sa `b` cifara (`%3d` će `5` štampati sa `2` razmaka ispred),
 - `%o` oktalni zapis cijelog broja,
 - `%x`, `%X`, `%#X` heksadecimalni zapis cijelog broja (mala i velika slova, sa oznakom `0x` ispred broja, respektivno),
 - `%f` realni brojevi,
 - `%.bf` realni broj sa `b` decimalnih mjesta,
 - `%a.bf` realni broj sa ukupno `a` pozicija i `b` decimalnih mjesta, podrazumjeva se `a > b` (pozicije uključuju predznak, tačku i sve cifre).

Funkcija **printf**

- Nastavljamo sa specifikatorima formata:
 - **%e** eksponencijalni zapis realnih brojeva,
 - **%g** realni brojevi u kompaktnom zapisu (završne nule nisu uključene i ne prikazuje se decimalna tačka kod cijelih brojeva),
 - **%s** stringovi, **%c** jedan karakter
 - **%p** pokazivač.
- Rekli smo da argument funkcije može biti izraz. Na primjer:
`printf("%d\n", j++);` // štampa j, a zatim uvećava j za 1
- **Prilikom upotrebe izraza kao argumenata oprez!** Na primjer:
`j=1;`
`printf("%d %d\n", j, j++);` // štampa 2 pa 1

Po pravilu, prvo se predaje drugi argument (**j++**), kod njega dođe do uvećavanja **j** i tek se onda preda prvi argument.

Funkcija `scanf`

- Funkcija `scanf`, koja se koristi za unos podataka sa tastature, ima sljedeću sintaksu:

```
scanf("%c%d", &kar, &cb);
```

Specifikatori formata
za tipove promjenljivih
koje se učitavaju, ovdje
karakter i cijeli broj.

`&kar` i `&cb` predstavljaju adrese promjenljivih `kar`
i `cb`, a ono što se unese sa tastature smješta se
na te adrese.

Podrazumjeva se da je broj procenata jednak broju adresa. Podrazumjeva se da su procenti na pravilan način upareni sa tipovima promjenljivih koji se učitavaju. Ako ova dva "podrazumjevanja" nijesu ispunjena, program vam i dalje može raditi, ali što će zapravo raditi i kakve će promjenljive učitati to nije sigurno. U svakom slučaju, bolje je da vam program "pukne" na početku izvršavanja, nego da završi sa izvršavanjem i produkuje besmislene rezultate.

Funkcija scanf i unos podataka

- Funkcija scanf čeka da unesete potreban broj podataka.
- Ova funkcija zanemaruje bjeline i učitava samo podatke do unosa potrebnog broja podataka i pritiska na **Enter** taster. Na primjer, ako se očekuje unos 2 podatka, a vi unesete 1 i pritisnete Enter, neće se nastaviti dalje izvršavanje programa, već će se i dalje čekati na dodatni podatak.
- Što se dešava ako unesete tri podatka, a traže se dva? Prva dva podatka se iskoriste, dok se treći čuva u memoriji koja se naziva **bafer** i taj podatak je spreman da bude preuzet narednom funkcijom za unos.

Scanf - primjer

- `scanf("%d%d",&a,&b);` // ako unesete 2 3 4
// neke naredbe // 2 i 3 se dodjeljuju promjenljivim a i b
`scanf("%d",&c);` // sada će nam se učiniti da je ova naredba
// preskočena, a zapravo je zaostala 4, koja se
// nalazi u baferu, iskorišćena i smještena u c
- Postoji način da se ovakav rad izbjegne, ali o tom potom.
- Prije `scanf` funkcije se često postavlja
`printf` koja objašnjava korisniku koji se
podatak od njega očekuje:
`printf("Unesite cijeli broj N:\n");`
`scanf("%d",&N);`

Struktura programa

- Program u C-u se sastoji od:
 - pretprocesora (taraba),
 - deklaracija promjenljivih i funkcija, i
 - definicija funkcija.
- Pretprocesorske naredbe počinju sa **#** i svaka se nalazi u posebnom redu. Ove naredbe (direktive) važe do kraja teksta programa i kompajler ih izvršava prije bilo koje druge naredbe.
- Izvršavanje programa startuje od glavnog programa (funkcije **main**).

Oblik funkcije u C-u

- Tijelo funkcije se ovičava velikim zagradama **{}** i sastoji se od **deklaracija promjenljivih** koje se obično postavljaju na početku bloka i **naredbi** koje slijede. Blok naredbi u C-u je sekvenca naredbi ovičena sa **{}**.
- Prije tijela funkcije se postavlja **zaglavlje** koje sadrži tip rezultata, ime funkcije, tip i imena pojedinih argumenata.

```
zaglavlje() {  
    deklaracija1;  
    deklaracija2;  
    ...  
    naredba1;  
    naredba2;  
    ...  
}
```

Struktura funkcije

- Za sada je glavni program jedina funkcija koju ćemo koristiti.

Pregled naredbi u C-u

Postoji samo 13 osnovnih naredbi, što se smatra prednošću C-a.

- Naredba pridruživanja =
- Poziv funkcije koji se obavlja u obliku
`ime_funkcije(argumenti);`
- Složena ili blok naredba koja je zapravo skup naredbi unutar velikih zagrada (tretira se kao jedna)
`{nar1; nar2; nar3; ... narN;}`
- Prazna naredba ;
- Osmam naredbi za kontrolu toka:
 - `if`
 - `switch`
 - `while`
 - `do`
 - `for`
 - `break`
 - `continue`
 - `goto`
- Naredba `return` za vraćanje rezultata funkcije.

Pridruživanje

- Pridruživanje se u C-u obavlja preko operatora **=**.
- Sa lijeve strane mora biti dozvoljena lijeva vrijednost (**lvalue**) kojoj se može pridružiti vrijednost izraza sa desne strane, dok sa desne može biti izraz, poziv funkcije ili konstanta.
- C jezik dozvoljava pridruživanje tipa:
a = b = c;
- Sada promjenljive **a** i **b** moraju biti dozvoljene lijeve strane izraza. Ovakav način pridruživanja drugi programski jezici rijetko podržavaju.

Uslovno izvršavanje: Naredba **if**

- Naredba uslovnog izvršavanja ima oblik:
if(uslov) naredba ili blok naredbi;
- Ako je **uslov** logički tačan (različit od nule, podsjetite se smisla logičke tačnosti u C-u) izvršava se **naredba ili blok naredbi**. Ako se izvršava jedna naredba ne moraju se koristiti vitičaste zagrade, a ako se izvršava više naredbi postavljaju se vitičaste zagrade oko njih (blok naredbi).
- **if** naredba, sa onim što se izvršava ako je uslov zadovoljen, tretira se kao jedna naredba.
- Oprez kod korišćenja tačke-zarez!
if(uslov) ; // ispravna naredba, ali vjerovatno ne radi ono što ste zamislili
 └─→ **evo i razloga!**

Varijante naredbe **if**

- Varijanta naredbe if u obliku:

```
if(uslov)   naredba1 ili blok naredbi1;  
else       naredba2 ili blok naredbi2;
```

izvršava naredbu1 ili blok naredbi1 ako je ispunjen uslov, a ako nije naredbu2 ili blok naredbi 2.

- Varijanta:

```
if(uslov1) N1;  
else if(uslov2) N2;  
else if(uslov3) N3;  
...  
else Nn;
```

Izvršava se N1 ako je ispunjen uslov1, a ako nije ispunjen uslov1, a jeste uslov2, izvršava se N2... Ako nijedan od uslova nije ispunjen, izvršava se Nn.

Postoji bjelina

U C-u ne postoji **elseif**, već je **if** ugnježdeno u dijelu **else**.

Naredba **switch-case**

- **switch-case** naredba ima sličnu funkciju kao **if**, pri čemu se navode sve moguće vrijednosti kontrolnog izraza (case-ovi).

```
switch(cjel_izr)  
{  
    case v1: nar. ili blok 1; break;  
    case v2: nar. ili blok 2; break;  
    ...  
    case vN: nar. ili blok N; break;  
    default: nar. ili blok Q;  
}
```

Ako je cjelobrojni izraz **cjel_izr** jednak **v1** izvršava se **nar. ili blok 1**, ako je jednak **v2** izvršava se **nar. ili blok 2** itd. Ako nije jednaka nijednoj konstanti v_i , $i=1,\dots,N$, izvršava se **default** dio.

Pored cjelobrojnih izraza i cjelobrojnih promjenljivih, **cjel_izr** mogu biti i karakteri!

Naredba **switch-case**

- **default** dio se može izostaviti. Ako bi se izostavio, a da ne postoji nijedan **case** dio koji odgovara vrijednosti cjelobrojnog izraza, blok bi bio preskočen.
- Ako se na kraju naredbe ili bloka naredbi preskoči ključna riječ **break** izvršio bi se blok naredbi u narednom case dijelu bez provjere uslova! Ovakav način izvršavanja ovog bloka naziva se **propadanje**.
- Ovo ponekad može biti korisno, ali obično nije ono što se traži i da bi se nakon izvršenja traženog case-a izašlo iz **switch-case** bloka treba obavezno postaviti **break** naredbu.
- **default** dio ne mora biti na kraju bloka (može čak i na početku), ali ga onda mora pratiti **break** ako se želi izbjeći propadanje.

while ciklus

- U programskom jeziku C, **while** ciklus (petlja) ima oblik:

while (uslov)
naredbe ili blok naredbi;

Ako je logički **uslov** tačan (različit od nule) izvršava se naredba ili blok naredbi.

- Oblik

while (uslov) ;

je **sintaksno ispravan**, ali **logički** vjerovatno **nije**, jer ako je uslov tačan izvršiće se prazna naredba, odnosno neće se dogoditi ništa, što vjerovatno nije bio cilj programera.

do-while ciklus

- Drugi tip ciklusa je **do-while** koji ima sintaksu:
do
 naredba ili blok naredbi;
while (uslov);
- **naredba ili blok naredbi** se izvršavaju dok je logički **uslov** ispunjen (različit od nule).
- Osnovna razlika u odnosu na **while** ciklus je ta što se ovaj ciklus izvršava barem jednom, tj. tek nakon prvog prolaska kroz tijelo ciklusa provjerava se ispravnost logičkog uslova.
- Obratite pažnju da se **do-while** blok tretira kao jedna naredba, pa se mora završiti sa **;** jer se ne završava sa naredbom iz bloka (koja se uvijek završava sa **;**) ili sa vitičastom zagradom.

for ciklus

- **for** ciklus služi za izvršavanje bloka naredbi tačno određen broj puta.

- Oblik **for** ciklusa je:

```
for(izraz1; izraz2; izraz3)  
    naredba ili blok naredbi;
```

izraz1 služi za postavljanje početne vrijednosti brojača u ciklusu, **izraz3** opisuje što se sa brojačem dešava u okviru ciklusa, tj. način na koji se on mijenja. **naredba ili blok naredbi** se izvršava sve dok je **izraz2** ispunjen. **izraz3** se izvršava nakon **naredbe ili bloka naredbi**.

for ciklus

- Primjer:

```
for(i=0; i<5; i++)
```

naredba ili blok naredbi;

Prvi put se ciklus izvršava za vrijednost brojača $i=0$, nakon čega se brojač inkrementira i ciklus se izvršava za $i=1$, $i=2$, $i=3$ i $i=4$. Kada brojač dostigne vrijednost $i=5$ logički uslov nije ispunjen i izvršavanje ciklusa se prekida. Dakle, ovaj ciklus se izvršava 5 puta, za $i=0$, $i=1$, $i=2$, $i=3$ i $i=4$.

- Ciklusi se mogu ugnježdavati, sadržati druge cikluse i obrnuto. Pravilo je: **prvo se zatvara unutrašnja petlja, zatim spoljašnja.**

for ciklus

- Primjer ugnježenog ciklusa:

```
S=0;  
for(i=0; i<3; i++)  
    for(j=1; j<5; j+=2)  
        S += i+j;
```

Koliko iznosi **S** nakon ovih naredbi?

Pogledajmo sljedeći oblik ciklusa:

```
for(i=0,j=0; i<10; i++,j++)
```

Na zgodan način smo inicijalizovali dva brojača i svaki od njih inkrementiramo u prolazu petlje. Zapamtite da ovo nije ugnježdena, već jednostruka petlja.

Beskonačni ciklusi

- Ciklusi tipa:

`while(1) { /*neke naredbe*/ }`

ili

`for(izraz1; ;izraz3) { /*neke naredbe*/ }`

nema uslova izvršenja ciklusa!

nazivaju se **beskonačnim**.

- Sintaksno su ispravni (kompajler će ih prihvatiti), ali su često logički neispravni.
- Postoje, ipak, situacije kada se ovakvi ciklusi koriste, a najčešće je to u radu sa hardverom, a posebno perifernim uređajima, što izlazi van okvira kursa.

Naredbe **continue**, **break** i **goto**

- Naredba **continue** prekida tekuće izvršavanje ciklusa (**tekuću iteraciju**) i započinje novo izvršavanje. Naredna naredba nakon **continue** je provjera da li je ispunjen uslov **while** ili **for** ciklusa.
- Naredba **break** prekida izvršenje ciklusa u kom se nalazi i "skače" na prvu naredbu nakon ciklusa. Ako imamo slučaj ugnježđenih petlji i **break** se nalazi u unutrašnjoj, sa **break** se izlazi samo iz unutrašnje petlje, a ne i iz spoljašnje.
- Naredba **break** se smije naći samo unutar **ciklusa** i **switch-case**!
- Naredba **goto** ima sintaksu:
goto **labela**; // **labela** je ispravno deklarirano ime u programu
- Naredba na koju se "skače" sa **goto** je označena sa:
labela: naredba;

Upotreba **continue** i **goto**

- Još 1966. Bohm i Jacopini su dokazali da se svi **algoritamski rješivi problemi** mogu riješiti pomoću **sekvenci, ciklusa i selekcija**.
- To je postao standard naredbi za kontrolu toka programa.
- Programerska praksa pokazuje da su programi koji se pišu sa **continue**, **break** i **goto** veoma teški za održavanje (kasnije korišćenje i prepravljanje).
- Stoga se preporučuje izbjegavanje ovih naredbi kad god je to moguće! **Posebno se ne preporučuje korišćenje naredbe goto!**